

A kereszténység oroszországi felvételének időpontjáról

Több, mint százéves vitát elevenít fel tanulmányában Oleg Mihajlovics Rapov (a Moszkvai Állami Lomonoszov Egyetem tanára), aki szerint elfogadhatatlan az oroszországi kereszténység felvételének időpontjául használatos 988-as esztendő. A 11–12. század fordulóján keletkezett „Poveszty vremennik let” című évkönyv fenti kronológiai datálásával már a polgári orosz történetírók közül sem értettek sokan egyet. Így J. J. Golubinszkij a 987-es, V. G. Vasziljevskij és V. R. Rozen a 989-es évvel hozták összefüggésbe Vlagyimir Szvjatoszlavics nagyfejedelem és a kijeviek megkeresztelkedését. Legújabban A. G. Kuzmin, valamint A. Poppe lengyel történész tett kísérletet e bonyolult kronológiai vita eldöntésére.

A szerző írásában sorra veszi és forráskritikai, filológiai módszerekkel elemzi az általa tévesnek ítélt koncepciókat. Érvelése, okfejtése korrekt, s meggyőző erővel bizonyítja e nézetek tarthatatlanságát.

Ezt követően — 10–13. századi bizánci és arab kútfők munkáinak felhasználásával — Rapov arra a következtetésre jut, hogy a kereszténység felvétele 990 augusztusánál előbb nem következett be Vlagyimir uralkodása alatt. Nézete szerint ugyanis a 987 őszen kitört, Varda Fokasz vezette felkelés leverésére II. Baszileosz és Konstantinosz bizánci uralkodók a kijevi fejedelemhez fordultak katonai segítségért, feltételezhetően még ez év végén vagy 988 elején. Vlagyimir hajlandó volt jelentős erővel segíteni a császárokat — továbbá a kereszténység felvételét is megígérte —, ha dinasztikus kapcsolatot alakulhat ki a bizánci uralkodóházzal, s feleségül veheti II. Baszileosz testvérét, Annát. Az egyezménynek megfelelően a fejedelmi druzsina valóban részt is vett a lázadók leverésében, így a 989. április 13-i, Avidosz melletti döntő ütközben. A győzelem után azonban Konstantinápolyban hallani sem akartak Vlagyimir és Anna házasságáról, ezért a fejedelmi csapatok ostrom alá vették Herszonészoszt. A kilenc hónapig tartó küzdelem — a szerző szerint — 990 áprilisában—májusában ért véget, s az orosz kereszténység legkorábban július végén térhetett vissza a bizánci fővárosból Kijevbe. Ennek következtében a kereszténység felvételére csak a következő hónapban került sor, amikor a fejedelem parancsára a pogány lakosságot a Dnyeper egyik (Pocsajna nevű) mellékághoz terelték, és ott elégették bálványaikat. A szerző szükségesnek tartja azonban felidézni, hogy a pogányság nyomai egészen a 12. század elejéig fellelhetők az orosz államban, ahol a katonai demokrácia fokáról a feudalizmusba való átmenet időszakában tüzzel-vassal írották. Vlagyimir és utódai az egyházat az állam ideológiai tartópillérévé, szövetségesévé tették, s cserében jelentős birtokadományokban részesítették.

Rapov gondolatébresztő, meggyőzően érvelő tanulmánya elsősorban a szakemberek érdeklődésére tarthat számot, akik nálunk is jól ismerik a szerző „Fejedelmi földbirtokok a 10–13. századi Oroszországban” című, 1977-ben Moszkvában megjelent ki-tűnő monográfiáját. (*Voproszi isztorii*, 1984. No. 6, 34–47.)

Az oroszországi kereszténység felvételének 1000. évfordulóján a *Voproszi isztorii* című folyóirat tette közzé azt az interjút, amelyet a szerkesztőség kérdéseire Filaret (világi nevén: Kirill Varfolomejevics Vahromejev) minszki metropolita, a Szent Szinódus tagja, a Moszkvai Patriarkátus Külügyi Hivatalának elnöke, a Szovjet Béketa-nács egyházi tagozatának vezetője adott. A beszélgetés során a pravoszláv egyház kima-

gasló személyisége kifejtette, hogy a keleti szlávok körében már a 988-as esztendőt megelőzően, a 3. századtól folyt keresztény hittérítés. 867-ben Aszkold kijevi uralkodó katonai kíséretének tagjai, 955-ben Olga fejedelem és hívei vették fel a kereszténységet. Vlagyimir Szvjatoszlavics (980–1015) és alattvalóinak megkeresztelkedésére az orosz egyháztörténeti kutatások, köztük Makarij (1816–1882) metropolita szerint 988-ban került sor. Vita tárgyát képezi, hogy ez az esemény Kijevben, Herszonészoszban vagy Vaszilkovóban történt-e.

Filaret metropolita a továbbiakban az egyháztörténeti konferenciákat ismertette, amelyekre az 1000. évforduló kapcsán került sor, így 1986. júliusban Kijevben, 1987 tavaszán Moszkvában és Regensburgban, 1987. novemberben az UNESCO szervezésében, 1988 elején Lublinban, 1988. április közepén Halléban. E tudományos konferenciák anyagának egy része már nyomtatásban is megjelent.

Az évforduló alkalmával, 1988. június 5–16. között, jubileumi rendezvények egész sora várható. Ezek egyik színhelye az 1282-ben, Alekszandr Nyevszkij fia által építtetett, Danyilov-kolostor (az orosz pravoszláv egyház jelenlegi adminisztratív központja) lesz. A 14. század közepén Zagorszkban emelt Troice-Szergijev-kolostorban kerül sor a világhírű ikonfestő, Andrej Rubljov szentté avatására. Az 1988. június 10-ei ünnepi megemlékezést – amelyre több, mint száz ország egyházi delegációját várják – a moszkvai Nagy Színházban rendezik. A jubileumi ünnepségek központjai – a fentiek kivül – Kijev, Vlagyimir és Leningrád lesznek.

Az interjú befejező részében Filaret metropolita összegezte az orosz pravoszláv egyháznak a nemzeti kultúra (építészet, ikonfestészet, írásbeliség, könyvkiadás stb.) fejlődésében betöltött szerepét, kimagasló anyagi és szellemi teljesítményeit. (*Voproszi isztorii*, 1988. No. 5. 102–110.)

V. Molnár László